

ХАРАКТЕРИСТИКА ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ УКРАЇНИ

CHARACTERISTICS OF INVESTMENT CLIMATE OF UKRAINE

УДК 330

Грицина Л.А.

к.е.н., доцент кафедри міжнародних економічних відносин Хмельницький національний університет

Керницька Н.О.

магістр Хмельницький національний університет

У статті розглянуто проблему інвестиційного клімату України та запропоновано шляхи його покращення з урахуванням європейського досвіду. Проаналізовано вплив різних політико-правових чинників на формування інвестиційного клімату. Визначено розподіл освоєних капітальних інвестицій в Україні за сферами економічної діяльності. Зроблено висновок, що першочергове завдання, яке потребує вирішення, – це поліпшення інвестиційного клімату як на державному, так і на регіональному рівні.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційний клімат, капітальні інвестиції, Україна, інвестиційна політика.

В статье рассмотрена проблема инвестиционного климата Украины и предложены пути его улучшения с учетом европейского опыта. Проанализировано влияние различных политико-правовых факторов на формирование инвестиционного климата. Определено распределение освоенных капи-

тальных инвестиций по сферам экономической деятельности. Сделан вывод, что первоочередная задача, требующая решения, – это улучшение инвестиционного климата как на государственном, так и на региональном уровне.

Ключевые слова: инвестиции, инвестиционный климат, капитальные инвестиции, Украина, инвестиционная политика.

The article considers the problem of the investment climate in Ukraine and suggests ways to improve it, taking into account the European experience. The influence of various political and legal factors on the formation of the investment climate is analyzed. The distribution of capital investments in the spheres of economic activity is determined. It is concluded that the priority task to be solved is improvement of the investment climate, both at the state and regional levels.

Key words: investments, investment climate, capital investments, Ukraine, investment policy.

Постановка проблеми. Для кожної країни світу, а також і для України є актуальна на сьогодні тема інвестицій та інвестиційного клімату. Інвестора, який бажає прийти в країну з своїми інвестиціями, цікавлять не лише ринок та конкурентні переваги, а і команда, яка керуватиме робочим процесом. В нього завжди стоїть питання, як вкласти гроші, щоб їх не втратити, а наступним вже є і прибутковість. Тому країни формують сукупність політичних, соціально-економічних та правових факторів, які сприятимуть інвестиційній діяльності на їх територіях.

Макроекономічна ситуація в Україні характеризується недостатньою активністю вітчизняних, а також іноземних інвесторів. У держави багато ресурсів, які можуть привабити інвесторів, але головною запорукою цього процесу є створення сприятливих умов. Саме інвестиції стимулюють розвиток економічної ситуації, тому що вони створюють нові робочі місця, покращують виробництво, виробляють продукцію на експорт. В такій ситуації, іноземні інвестиції критично важливі. Саме тому, Україні потрібно залучати нові потоки інвестиції, щоб розвиватись, вийти із тривалої кризи та покращити економічний стан країни.

Отримання необхідного економіці об'єму інвестицій – головна умова, без якої неможливо досягти динамічного і стабільного зростання економіки. Тому головним завданням інвестиційної політики України є створення сприятливого інвестиційного клімату як в країні в цілому, так і в окремих регіонах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням інвестиційного клімату займалося багато авторів. Так, окремі аспекти досліджувалися і знайшли місце у роботах багатьох вітчизняних та російських вчених.

Теоретичну основу дослідження склали наукові праці правознавців й економістів: К.Л. Маркевича, С. Рум'янцевої, О.Р. Зельдіної, Г.Л. Знаменського, Д.К. Лабіна, В.К. Мамутова, В.А. Онищенко, Т.В. Шадріної, Р. Бренда, О. Лендела, Ю. Коваленко, О. Петухової.

У той же час, незважаючи на наявність значної кількості праць із визначеної проблематики, все ще існує потреба подальшого дослідження питання покращення інвестиційного клімату та підвищення привабливості вітчизняної економіки в періоди, коли ризик вкладення коштів в об'єкти інвестування значно зростає.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження стану інвестиційного клімату України та факторів, що впливають на його формування, розробка пропозицій щодо можливих шляхів його поліпшення.

Виклад основного матеріалу досліджень. Під поняттям інвестиційного клімату розуміють сукупність об'єктивних та суб'єктивних умов, які сприяють або уповільнюють процесу інвестування народного господарства (на макрорівні) та окремих підприємств, компаній, галузей (на мікрорівні). На світовому ринку попит на вільні інвестиційні ресурси значно перевищує пропозицію, тому держави прагнуть створювати максимально сприятливі умови для залучення внутрішніх і зовнішніх інвестицій [1].

Абстрактність визначників інвестиційного клімату зумовлює об'єктивну складність його оцінювання. Щоб оцінити інвестиційний клімат у країні, намагаються якось виміряти всю різноманітність факторів, які його формують. Одні обчислюють безпосередньо, інші – з використанням певних наближень, експертних оцінок і рейтингів. Відтак

сумують та усереднюють усі показники, отримуючи певне число для кожної країни. Рейтинги та індекси – єдиний доступний вимірник інвестиційного клімату. Без них ми не мали б жодного уявлення про це комплексне явище. Тому вони такі популярні й часто цитовані. Рух угору такими рейтингами вважається досягненням у всьому світі [2].

У міжнародному рейтингу легкості ведення бізнесу Doing Business 2018, який складається Світовим банком, Україна зайняла 76 місце – між Бутаном і Киргизстаном. У порівнянні з минулим роком

наша країна піднялася на чотири рядки з 80 місця. Але по більшості індикаторів Doing Business Україна втратила позиції.

Найбільше зростання Україна продемонструвала у сфері легкості отримання дозволів на будівництво, де просунулася на 105 пунктів.

Також у рейтингу зазначено зростання на 41 позицію за показником «сплата податків», на дві – за показником «підключення до електромережі» і на одну – за показником «урегулювання неплатоспроможності».

Таблиця 1

Чинники, що формують інвестиційний клімат України [7]

Чинник впливу на інвестиційний клімат	Фактори сприятливого впливу на інвестиційні чинники
Зовнішньоекономічні умови	<ul style="list-style-type: none"> – забезпечення вітчизняних підприємств новими ринками збуту; – залучення до країни іноземних інвесторів, які виготовляють товари, що не виробляються на території країни; – надання державних кредитів; – членство у всесвітніх організаціях
Ринок праці	<ul style="list-style-type: none"> – підвищення конкурентоспроможності працездатних осіб на ринку праці; – створення умов для самозайнятості населення
Економічна динаміка країни	<ul style="list-style-type: none"> – вдосконалення технологій виробництва; – збільшення обсягів залучених ресурсів; – зростання підприємницької активності населення; – збільшення кількості та якості трудових ресурсів; – активізація попиту населення; – розширення кредитної системи; – зменшення монополізації виробничих і збутових ринків, – зниження вартості на виробничі ресурси, – зниження податкової ставки
Стан внутрішнього ринку	<ul style="list-style-type: none"> – зростання прибутків підприємств; – експансіоністська бюджетна політика, яка розширює державне споживання та інвестиції; – достатність ліквідних ресурсів підприємств; – доступна вартість кредитних ресурсів
Інвестиційна активність інвесторів	<ul style="list-style-type: none"> – виконання державної програми приватизації; – зміна структури форм власності; – мотивація фізичних і юридичних осіб щодо процесів приватизації
Державна інвестиційна політика	<ul style="list-style-type: none"> – забезпечення належного рівня розвитку економіки в цілому; – удосконалення структури економіки; – формування задовільного стану основних виробничих фондів, ефективність їх використання; – наявність високого рівня науково-технічного розвитку країни; – здійснення ефективного державного управління
Політико-правові умови	<ul style="list-style-type: none"> – відсутність протиріч між виконавчими й законодавчими органами влади; – вдосконалення правової бази, створення логічно завершеного системного законодавчого – забезпечення економічних процесів, зокрема інвестиційної діяльності; – стабільність законодавства
Наявний виробничий потенціал	<ul style="list-style-type: none"> – забезпеченість підприємств основними засобами; – стан основних засобів; – ефективність використання основних засобів
Розвиток інфраструктури	<ul style="list-style-type: none"> – мережа вантажних терміналів та інших багатофункціональних комплексів необхідних для різноманітних операцій з усіма видами вантажів; – митні склади та інші підрозділи для тимчасового зберігання товарів та для митного переоформлення імпорту-експорту; – якісні залізничні колії та автомобільні дороги; – розгалужена інфраструктура водного та морського транспорту; – наявність інфраструктури для логістичного сервісу (мотелі, їдальні, АЗС, СТО тощо); – інформаційна інфраструктура (мобільний зв'язок, доступ до мережі Internet, GPS тощо)

Водночас Україна опустилася на 32 пункти щодо легкості створення нових компаній, на 11 – у захисті міноритарних акціонерів, на дев'ять – у легкості отримання кредитів, на чотири – у легкості міжнародної торгівлі і на один – у легкості реєстрації власності і легкості примусового стягнення контрактів [3].

В умовах глобалізації економіки кожна держава намагається швидко реалізувати заплановані послідовні етапи для утвердження та закріплення своїх позицій на світовому ринку. Україна не є винятком.

Питання створення сприятливих умов розвитку інвестиційного клімату в нашій країні залишається одним із найактуальнішим. Україна має значний інвестиційний потенціал, а зокрема: є одним із найбільших потенційно містких ринків в Європі; володіє багатими природними ресурсами; має високий рівень науково-дослідних розробок у багатьох галузях науки і техніки та значний науково-технічний потенціал; володіє значним сільськогосподарським потенціалом (вигідне географічне розташування, сприятливий клімат, родючі ґрунти); має значні обсяги основних промислово-виробничих фондів (ВПК, металургія). Окрім того, привабливість української економіки для іноземних інвесторів ґрунтується на наявності відносно дешевої кваліфікованої робочої сили тощо [4; 5].

В той же час, Україна мусить виконати подвійне завдання: добитися стійкого економічного зростання та знайти своє місце в глобальній економіці. При цьому варто пам'ятати, що протягом останніх років в Україні спостерігається інвестиційна криза, що була цілим рядом причин, а саме: скороченням абсолютних обсягів накопичення і зниженням їх

частки у валовому внутрішньому продукті, різким скороченням бюджетного фінансування на розширення виробництва, продовженням агресивної політики Російської Федерації, окупацією Криму та військовими діями на сході України. [6].

На основі проведених досліджень науковці [7] здійснюють групування чинників, що формують інвестиційний клімат України та визначають основні фактори впливу на них (табл. 1).

Сьогодні найпривабливішими в Україні для інвесторів є такі галузі економіки як металургія, машинобудування, хімічна та харчова промисловості. Також, дедалі більшу увагу інвесторів привертають автомобільна промисловість, виробництво побутової електроніки, високі технології, вітроенергетика, виробництво біопалива, логістика [4].

Це підтверджують і дані статистики за 2017 рік. Так, провідними сферами економічної діяльності, за обсягами освоєння капітальних інвестицій, у 2017 р. залишаються: промисловість – 33,1%; будівництво – 12,3%; сільське, лісове та рибне господарство – 14,0%; інформація та телекомунікації – 4,1%; оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів – 7,0%; транспорт, складське господарство, пошта – 8,7%; державне управління й оборона, обов'язкове соціальне страхування – 7,4% [5]. (рис. 1).

Наприкінці 2017 р. міністр інфраструктури Володимир Омелян заявив про намір залучити до країни виробників електромобілів. За словами посадовця, потенційні інвестори вже готові працювати й чекають лише деяких законодавчих змін. А поки тривають перемовини, в Україні поступово відкриваються іноземні заводи з виго-

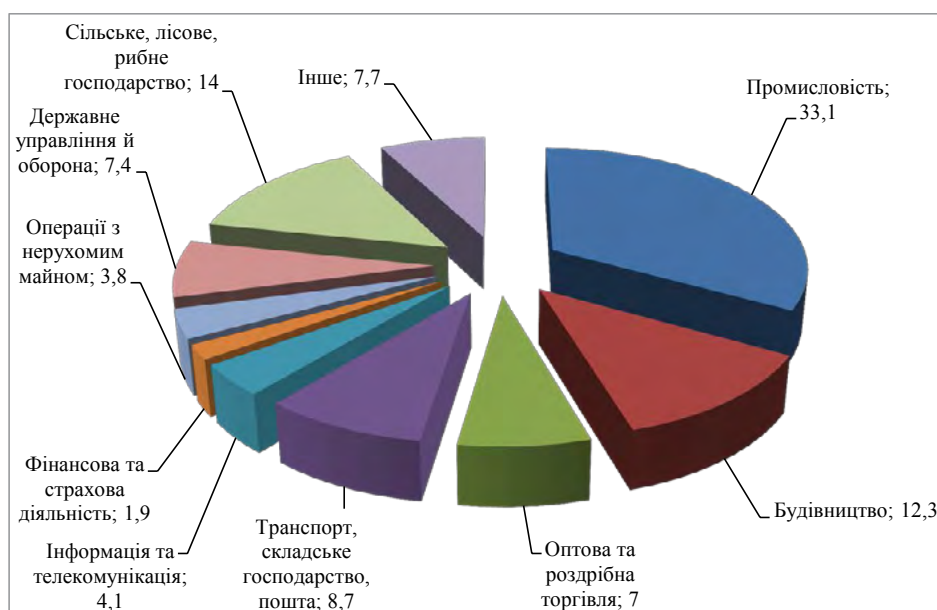

Рис. 1. Розподіл освоєних капітальних інвестицій за сферами економічної діяльності [5]

товлення автомобільних компонентів. У Стрию та Коломиї працюють заводи німецької компанії Leoni, у Львові та Немирові – японської Fujikura, у Кожичах на Львівщині – німецька Bader, у Тернополі та Чорткові – японська Sumitomo, у Бродях – французька Nexans, а в Луцьку та Житомирі – німецька Kromberg & Schubert. Також до України переносить потужності Klingspor – французький виробник абразивних матеріалів і низка підприємств іншого профілю [6]. Ще одним масштабним підприємством в Україні з австрійськими інвестиціями є Fisher-Mukschevo. Компанія виробляє 180 моделей спортивно-бігових лиж і 130 моделей гірських лиж. Всього, на українській фабриці випускається 60% обсягу продукції торгової марки Fischer. Фабрика виробляє продукцію не тільки марки Fischer, а й інших брендів, зокрема, Scott Usa, Stöckli, Tecno Pro, Hagan, Rossignol, Alpina, Splitkein, Tecno. На підприємстві в Мукачеві працює близько 1,5 тисячі осіб [8].

Необхідно згадати і підписання на початку травня 2018 меморандуму між австрійською компанією Head International GmbH та владою Вінниці по будівництві заводу із виробництва гірськолижного обладнання. Був проведений ретельний аналіз не тільки України, а й інших країн. Але саме Україна пропонує найкращі можливості для конкурентоспроможного випуску продукції в цій частині світу, навіть кращі ніж в Китаї. Проект розрахований на три етапи протягом 2019-2020 років. Важливим є, те що на початковому етапі кількість робочих місць становитиме більше 300, а під час розширення виробництва орієнтовна кількість нових робочих місць сягатиме до 1 тисячі осіб. Вартість проекту становить 80 мільйонів євро [8].

Усе це дає привід для оптимістичних міркувань про «нову індустріалізацію» України. Очевидно, її інвестиційна привабливість, незважаючи на війну, зростає, але переоцінювати це не слід. З 1,6 млрд дол. США, які отримала країна у 2017 р., у промисловість було спрямовано менше ніж 30%. До того ж загальний обсяг інвестицій все ще не вийшов на довоєнний рівень (4,5 млрд дол. США у 2013 р.) [6].

В Україні є сфери, які мають значні конкурентні переваги та в перспективі можуть зацікавити іноземного інвестора, – це військово-промисловий комплекс, хімічна та фармацевтична, аерокосмічна галузі, ІТ та високі технології, туризм.

Для подальшого покращення інвестиційного клімату України актуальним на сьогодні є питання удосконалення правової та організаційної бази для підвищення дієздатності механізмів забезпечення сприятливого інвестиційного клімату й формування основи збереження та підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки [4].

Варто зазначити, що з роками в Україні склалася система нормативно-правової бази, яка регу-

лює діяльність іноземних інвесторів та механізм залучення іноземних інвестицій, вона складається з: Закону України «Про інвестиційну діяльність», Закону України «Про захист іноземних інвестицій на Україні», Закону України «Про інститути спільного інвестування», Постанов КМУ «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року», «Про затвердження Положення про порядок державної реєстрації договорів (контрактів) про спільну діяльність за участю іноземного інвестора» тощо [9].

Однак, як стверджують бізнесмени в численних опитуваннях, цього недостатньо – подолання корупції і забезпечення захисту права власності є ключовими для створення сприятливого бізнес-середовища [10].

Активна діяльність по вдосконаленню нормативно-правової бази у сфері інвестування є основою для активізації залучення іноземних інвестицій на сучасному етапі, адже теперішня ситуація значно відрізняється від того, що було десять років тому, коли задля залучення інвестицій Україна могла пропонувати їм участь в мегапроектах на кшталт великої приватизації чи розбудови інфраструктури [10].

Тепер додалися ризики поширення воєнної нестабільності. До того ж, кількість мегапроектів, які можна було б запропонувати інвесторам, є меншою. Перспективи великої приватизації вже не викликають значного оптимізму.

Ще одним з проектів, який потенційно може привабити масштабні інвестиції як від приватних компаній, так і від міжнародних фінансових установ – це великі інфраструктурні проекти з відбудови Донбасу. Однак це стане можливим лише у віддаленій перспективі при інтеграції регіону.

Таким чином з альтернативи «діяти як легко чи як ефективно» в співпраці з інвесторами залишається непростий шлях не яскравих мегапроектів, а щоденних кропітких реформ, спрямованих на покращення інвестиційного клімату. На відміну від великих проектів, такі реформи можуть не бути привабливими з точки зору політичних рейтингів, але вони є необхідними.

Сприяння поліпшенню інвестиційного клімату в Україні є одним з найважливіших пріоритетів державної політики на сучасному етапі. Проте, швидко змінити ситуацію практично неможливо. Багато процесів, як, наприклад, політична реформа, подолання корупції і інші інституційні зміни мають тривалий характер. Але є ряд першочергових заходів, які здатні покращити ситуацію [5, 11]:

– досягнення національної згоди між різними рівнями управління влади, соціальними групами, громадськими організаціями;

– удосконалення правової і нормативної бази держави, для функціонування стабільної економіки;

- запровадження міжнародних стандартів;
- підвищення ефективності використання бюджетних коштів;
- стимулювання економічного зростання з широким використанням інновацій та сучасних технологій;
- ліквідація обмежень на підприємницьку діяльність;
- консолідація та розвиток джерел фінансування інвестицій;
- подолання корупції.

Висновки з проведеного дослідження. Україні потрібно залучати нові потоки інвестиції, в першу чергу щоб розвиватись та покращувати економічний стан країни. Так як протягом останніх років в країні спостерігається інвестиційна криза, то існує потреба покращення інвестиційного клімату та підвищення привабливості вітчизняної економіки.

Оцінка інвестиційної привабливості держави є одним із найважливіших аспектів для прийняття будь-якого інвестиційного рішення. Чим складніша ситуація в країні, тим більше досвід та інтуїція інвестора спирається на експертне дослідження інвестиційного середовища.

Україна має значний інвестиційний потенціал, а галузі з конкурентними перевагами можуть досягнути глобального значення для майбутнього розвитку та підвищення якості рівня життя в країні. Все більше увагу інвесторів привертають автомобільна промисловість, виробництво побутової електроніки, високі технології, вітроенергетика, виробництво біопалива, логістика.

Удосконалення правової та організаційної бази є одночасно як передумовою, так і результатом успішних реформ у нашій державі. Але це не тільки вдосконалення на законодавчому рівні, а і створення системи гарантій стабільності для інвестора. Вони повинні бути впевненні, що сьогодні краще, ніж вчора, а завтра буде краще, ніж сьогодні.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Інвестиційний клімат. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukr.vipreshebnik.ru/entsiklopediya/55-i/2340-investitsijnij-klimat.html>.
2. Суворий український клімат [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/Economics/212259>.
3. Doing business 2018: Україна піднялася на 4 сходинки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-41817098>.
4. Гура А. О. Інвестиційний клімат в Україні: сучасний стан та напрями покращення / А. О. Гура // Збірник наукових праць ХНПУ ім. Г. С. Сковороди «Економіка». – 2015. – С. 188-196.
5. Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA>.
6. Шлях дракона. Чи є порятунок в інвестиціях. [Електронний ресурс]. –

Режи доступу: <http://tyzhden.ua/Economics/211926>.

7. Диха М. В. Державна інвестиційна політика: її складові та значення у розвитку національної економіки / М. В. Диха // Вісник ХНУ. – 2010. – № 6, Т. 1. – С. 29–32.

8. Австрійська компанія вироблятиме лижі у Вінниці [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/news/2018/05/6/636595/>.

9. Козак Л. С. Іноземні інвестиції в економіці України / Л. С. Козак. // Економіка та управління на транспорті. – 2017. – №4. – С. 109–115.

10. Як Україні не зникнути з радарів інвесторів у 2018. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/28976682.html>

11. Череп А. А. Инвестознавство / А. А. Череп. – Київ: Кондор, 2007. – 398 с.

REFERENCES:

1. Investytsiynyi klimat. [Investment climate]. – Available at: <http://www.ukr.vipreshebnik.ru/entsiklopediya/55-i/2340-investitsijnij-klimat.html>.
2. Suvoryi ukrainskyi klimat. [The hard Ukrainian climate]. – Available at: <http://tyzhden.ua/Economics/212259>.
3. Doing business 2018: Ukraine has gone up 4 steps – Available at: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-41817098>.
4. Gura A.O. (2015) Investytsiynyy klimat v Ukrayini: suchasnyy stan i napryamky pokrashchennya [Investment climate in Ukraine: current state and directions of improvement]. Zbirnyk naukovykh prats' KHNPUI m. H. S. Skovorody «Ekononika». [Collection of scientific works of KhNPU named after. G.S. Skovoroda "Economics"]. P. 188-196.
5. Ofitsiyyny sayt Ministerstva ekonomichnoho rozvytku ta torhivli [Official website of the Ministry of Economic Development and Trade] – Available at: <http://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA>.
6. Shlyakh drakona. Chy ye poryatunok u investytsiyakh [Dragon's Way. Is there a salvation in investment.]. – Available at: <http://tyzhden.ua/Economics/211926>
7. Dykha M.V. (2010) Derzhavna investytsiyna polityka: yiyi skladovi ta znachennya v rozvytku natsional'noyi ekonomiky [State investment policy: its components and significance in the development of the national economy]. Visnyk KHNU.[Journal KHNU]. Vol. 6, no. 1, pp. 29-32.
8. Avstriys'ka kompaniya vyroblyatyme lyzhi u Vynnytsi [The Austrian company will produce skis in Vinnytsa]. – Available at: <https://www.epravda.com.ua/news/2018/05/6/636595/>.
9. Kozak L.S. (2017) Inozemni investytsiyi v ekonomiku Ukrayiny [Foreign investments in the economy of Ukraine] Ekonomika ta upravlinnya na transporti. [Economy of management and transportation]. no 4, pp. 109-115.
10. Yak Ukrayini ne znyknyty z radariv investoriv u 2018 rotsi [How Ukraine will not disappear from the radar of investors in 2018]. – Available at: <https://www.radiosvoboda.org/a/28976682.html>.
11. Cherep A. A.(2007) Investoznavstvo [Investing]. Kyiv: Condor, pp. 398.

Hrytsyna L.A.

PhD in Economics,

Associate Professor of the Department of International Economic Relations
Khmelnytskyi National University

Khmelnytskyi National University

Kernytska N.O.

Master

Khmelnytskyi National University

CHARACTERISTICS OF INVESTMENT CLIMATE OF UKRAINE

The purpose of the article is to study the state of the investment climate in Ukraine and the factors that influence its formation, to develop proposals for possible ways to improve it.

The concept of "investment climate" and the abstractness of determinants, which resulting the objective complexity of their evaluation, are considered in the article.

The article analyzes the position of Ukraine in the international rating Doing Business 2018. Ukraine demonstrated the largest growth in the sphere of obtaining construction permits, where it advanced 105 points. Ratings and indices are the measure of the investment climate.

It is revealed that Ukraine has significant investment potential, in particular: it is the last truly large emerging market in Europe; it is rich with natural resources; it has a high level of research and development in many branches of science and technology and significant scientific and technical potential; it has a significant agricultural potential (auspicious geographical location, favorable climate, fertile soils); it has significant volumes of major industrial-production funds (military-industrial complex, metallurgy).

It is traced that the most attractive spheres in Ukraine for investors are such branches of economy as metallurgy, mechanical engineering, chemical and food industry.

It was revealed that today there is a question of improving the legal and organizational framework. Dynamic activities aimed at improving the regulatory framework in the field of investment are the basis for increasing the attraction of foreign investment at the present stage.

The article deals with the priority measures that can improve the investment climate, as this is one of the most important priorities of state policy at the present stage.

Consequently, Ukraine needs to attract new investment flows, first of all, in order to develop and improve the economic situation of the country. As in recent years, the country experienced an investment crisis. So there is a need to improve the investment climate and increase the attractiveness of the domestic economy.